

התקינו בדוד דניך

גליון כב • שנה א'

פרשת ויחי
תשפ"ה לפ"קהוצאה לאור
חידושי תורה
של בעלי בתים
העושים תורתם
קבע ומלאכתם
עראי

מדוד תורתם קבע

איך 'הראה לו שטר אירוסין' – הרי הכתוב מעיד 'לא יוכל לראות'

ועיני ישראל כבדו מזוקן לא יוכל לראות וגו' (בראשית מח, י). יש לדקדק דבסמוך נאמר (שם ט) 'ויאמר יוסף בני הם אשר נתן לי אלקים בזה', ופירש"י 'הראה לו שטר אירוסין ושטר כתובה', ולכאורה הרי עיני ישראל כבדו מזוקן והכתוב מעיד עליו 'לא יוכל לראות', וא"כ איך היה יכול לראות את שטרי האירוסין והכתובה.

ואפשר לבאר בהקדם מעשה שהיה אצל הרה"ק רבי איציקל מפשעווארסק ז"ל, שפעם אחת נחלה מאוד על עיניו ולא היה יכול לראות, עד שהוצרכו להקריא לפניו את סדר התפילה והתהלים וכד'. והנה באותם הימים נכנס אליו אדם ובידו כתב יד קדשו של הרה"ק המגיד מקאזניץ ז"ל, ורבי איציקל התחיל לקרוא את הכת"י שורה אחר שורה.

כשסיים רבי איציקל לקרוא את הכת"י, פנה אליו חתנו הגה"צ רבי נחמן כהנא שליט"א שעמד שם ואמר 'דער שווער האט דאך געזאגט אז ער זעהט נישט, און דא ליינט דער שווער דעם כת"י?', השיב לו רבי איציקל 'וואס רעדסטו? די אותיות שיינען און לייכטן, יעדער אות שיינט! מ'דארף נישט קענען ליינען.'

ועפ"ז יתבאר הקושיא דלעיל, דהנה שטרי האירוסין והכתובה של יוסף הצדיק בודאי נכתבו בקדושה ובטהרה על ידי יוסף הצדיק בעצמו,

- המשך בעמוד ב' <

מבוא: בשער התורה

קחו מזמור"ת הארץ – הנגזן של 'ואני'

זכרונות נעימות רבות ונכבדות מעוררת פרשת ויחי לכל אחד ואחד, בנוסף לעצם לימוד הפרשה כמו כל פרשיות התורה הקדושה, 'נתלו' אל פרשת ויחי עוד כמה מאורעות שמצאו את מקומם בפרשה זו, וכבדרך אגב משמש פרשה זו לעוד ענינים נשגבים, אף שאינם נגלים לעין המסתכל בפסוקי הפרשה כשלעצמם.

ואחת מהנה הן פסוקי ה'ואני', כל מי שזכה להיות בימי ילדותו בין כותלי החדר, ואזניו ספגו דבריהם הנעימים של רועי הצאן מלמדי התשב"ר העושים מלאכת ה' באמונה, אי אפשר לו לעבור על פרשת ויחי, ללמוד פסוקי ה'ואני', מבלי להיזכר את הניגון המתוק בה לימוד המלמדים את ה'ואני' בלהט אש קודש.

לב מי לא ימס מרוב עונג ודשן למשמע ההקלטה המתוקה רווי חן דקדושה והוד קדומים של אבלחט"א דודי המלמד המומחה ליותר מיובל שנים הרב הצדיק ר' עקיבאלע גאנץ - ר' עקיבא צבי ב"ר ברוך יודא ז"ל - ברגש אש קודש ובאהבה בלי מצרים לילדי החן חזר על הניגון של 'ואני', שנה ושלש ולא נח ולא שקט עד שראה כל אחד

מהתלמידים היקרים יודע פרק בשיר וקורא את ה'ואני' כזקן ורגיל, וכך הוריק מכלי אל כלי לתוך רוחם של תלמידיו היקרים הקרויים בנימ מאוצרו של יראת שמים ודביקות בהש"ת על פי מסורת האבות מדור דור. ואף אחוזת מרעיו המלמדים שעסקו אתו עמו במלאכת הקודש, אף הם קלטו מהחנות של בושם והתבשמו מנועם התלהבותו, ובכח זה הלכו להלהיב נפשות תלמידיהם ללמדם נוסח ה'ואני' המתוק. וכל מי שאזניו שמעו אותו מלמד את ה'ואני' יודה בפה מלא שהרבה יותר ממה שקריתי לפניכם שנוי כאן, הרבה טמון ונגזן בתוך אלו המקראי קודש, וחובה קדושה ונעימה הוא עלינו להעבירו הלאה אל בנינו ואסור להחמיצנה.

ומצינו בענין זה דברים חוצבים מהגאון ר' יצחק הוטנער זצ"ל ראש ישיבת ר' חיים בערלין (שכבר הזכרנו את שמו בהמבוא לגליונינו בשבוע העבר) שכתבו תלמידיו בספר רשימות לב (סוכות תשל"ח) בהאי לישנא: היה המנהג בחדרים ללמוד פירש"י הנ"ל [על פסוקי ואני] בניגון מיוחד, ואני, 'ואף שאני עשיתי כן וכו'', וחלק מהילדים היו אומרים קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים', וחלק השני עונים 'כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה. ועוד אמר מרן זצוק"ל שהיה מעשה בקרוב משפחה שלו בלובלין, שר'

- המשך בעמוד ב' <

האותיות שבהם האירו וזהרו באור יקרות, ועל כן אע"פ ש'עניי ישראל כבדו מזוקן לא יוכל לראות', עכ"ז היה יכול יעקב אבינו ע"ה לקרוא את כתב יד קדשו של יוסף הצדיק.

(הרה"ח ר' פנחס בראך הי"ו)

החת"ס העיד על עצמו שיכול להישבע שלא חטא מעולם

ויקברו ימי ישראל למות ויקרא לבנו ליוסף ויאמר לו אם נא מצאתי חן בעיניך שים נא ידך תחת ירכי וגו', ויאמר אנכי אעשה כדברך, ויאמר השבעה לי וישבע לו וישתחו ישראל על ראש המיטה (בראשית מז, כט-לא).

לעת זקנותו נחלה מרן החתם סופר זי"ע וסבל יסורים נוראים. כאשר בא לבקרו תלמידו חביבו הגאון רבי מנחם כ"ץ פרוסניץ זי"ע, שח לו החת"ס שיש לו יסורים גדולים, ואמר שאינו יודע מדוע יש לו היסורים, שהרי הקב"ה שולח יסורים כדי לזכך את האדם ולנקותו מחטאיו, אבל הוא יודע בעצמו שלא חטא מעולם באחד מאיבריו, ואף יכול הוא להישבע על כך.

והוסיף החת"ס שיש להביא ראיה מן התורה שמותר להישבע על דבר זה, דהנה כתיב בפר' ויחי שיעקב אבינו ע"ה אמר ליוסף שים נא ידך תחת ירכי כדי שישבע לו בחפץ של מצוה, והנה בפר' חיי שרה מצינו ג"כ שאמר אברהם אבינו ע"ה לאליעזר עבדו (בראשית כד, ב-ג) שים נא ידך תחת ירכי, ואשבעך בה' אלקי השמים ואלקי הארץ וגו', ופירש"י לפי שהנשבע צריך שיטול בידו חפץ של מצוה כגון ספר תורה או תפילין (שבועות ל), והמילה היתה מצוה ראשונה לו ובאה לו ע"י צער והיתה חביבה עליו. והנה יוסף הצדיק ידע בעצמו שהוא ג"כ נשמר בקדושה ובטהרה, ולכן סבר שהוא יכול לשים ידו תחת ירכי שלו ולהישבע, והיה לו הרגשה שמה שאביו אומר שים נא ידך תחת ירכי דייקא הוא מפני שחושש שיוסף לא נזהר כראוי, על כן אמר ליעקב אנכי אעשה כדברך, אני יכול להישבע בעצמי, כי מעודי נזהרתי בקדושה, ואמר לו יעקב על זה 'השבעה לי', אתה מוכן להישבע על כך שאתה שלם בתכלית הקדושה, ויוסף השיב אכן, אני יכול להישבע, וזהו שנאמר 'וישבע לו'. והפטיר החת"ס שמהו אנו רואים שמותר להישבע על הדבר הזה, ולכן יכול הוא להישבע שלא חטא מעולם ואינו יודע למה יש לו יסורים, ע"כ.

צדוק אמר שאין לשלוח ללמוד אצל איזה מלמד, שבאותו מלמד נזרקה מינות במה שאינו לומד פירוש רש"י הנ"ל על הכתוב 'ואני כמנהג החדרים, והוסיף מרן זצוק"ל שהלימוד של פירוש רש"י הנ"ל נכנס לסדר הלימוד בחדרים כמעט כאילו היה 'אני מאמין' הארבע עשרה, ויש להחזיר עטרה ליושנה עכ"ד.

זאת ועוד, מספרים על הגה"ק ר' צדוק הכהן מלובלין זי"ע - שכאמור פסל מלמד תשב"ר אחרי שלא לימד את תלמידיו הפירוש"י על ואני - שאף השתמש בזה כדוגמא להראות הפסולת שבביאורו של האפיקורס רמ"ד שר"י, שאינו מביא בחיבורו הפירוש רש"י על ואני. ויש מי שהבינו עומק דברי הר' צדוק הכהן זצ"ל שהסיבה שאכן אותו האפיקורס נמנע מלהביא דברי רש"י הוא דייקא מחמת הניגון המלווה אליה על ידי מלמדי התשב"ר, שבהיותו ראש תנועת ההשכלה הארוה ורצה לסחוב אחריו כל בית ישראל לרדוף אחרי ההשכלה וחכמות חיצוניות ולהתקדר ככל שיותר מרוח היהדות, לא יכול לסבול הרגש דקדושה היוצא מהניגון של ואני, הניגון המקשר את הילדים אל מורשת האבות, ומעורר בקרבם הצפי' לישועה, היו בעיניו סתירה מוחלטת להשקפותיו הפסולות.

ולא בכדי גילו בני הדור הקדום השתוקקות רבה לשמוע מפי הילדים ה'ואני'. כאשר זכרנו ימים מקדם שהזקנים ואף הזקנות שרידי השואה לא רצו לוותר מלשמוע מפי ילדיהם הפעוטות את ה'ואני', ולא עצרו בעד סערת רוחם אלא זלגו עיניהם דמעות רותחות מרוב התרגשות בשמעם צלצלי קוליהם של הילדי חן, המה ראו בזה המשכת שלשלת הדורות כאשר היתה באמנה אתם מימים ימימה.

מי יתן ונזכה כבר במהרה בימינו לקיום הנבואה (ירמיה' לא טו) מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שחר לפעלתך נאם ה' ושבו מארץ אויב, ויש תקוה לאחריתך נאם ה' ושבו בנים לגבולם, ונקבל את פני משיח צדקינו עם בנים ובני בנים שנתחנכו על דרך ישראל סבא בלי שום שינוי, 'כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבינו אלא אחד', מתוך רחמים וחסדים אמן.

(הרה"ח ר' אברהם ישעי' קליין הי"ו)

ואפשר להוסיף דלכן אחר שנשבע יוסף נאמר 'וישתחו ישראל על ראש המיטה', ופירש"י 'על שהיתה מיטתו שלימה ולא היה בה רשע, שהרי יוסף מלך ועוד שנשבע לבין הגוים, והרי הוא עומד בצדקו', דעך עתה במשך כל השנים חשש יעקב שמהו מאין מיטתו שלימה, שהרי יוסף היה שנים רבות לבדו במצרים בין הגוים ועברו עליו נסיונות קשים, אבל עכשיו כשיוסף נשבע נודע לו שמיטתו שלימה ושמה שמחה גדולה, ועל כן דייקא עכשיו 'וישתחו ישראל על ראש המיטה', מתוך שבח והודיה להש"ת על שזכה לכך.

(הרה"ח ר' שלום בלויא הי"ו)

הצדיקים ידיהם משכילות ונמשכות מאליהם לעשות רק רצון הש"ת

וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים וגו' שכל את ידיו כי מנשה הבכור (בראשית מח, יד). יש להבין הלשון שכל את ידיו.

ואפשר לבאר, בהקדם מ"ש כ"ק רבינו שליט"א (זמירות לחנוכה לב אהרן) לפרש הנוסח שאומרים 'הנרות הללו אנו מדליקין על הנסים וכו' שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה על ידי כהניך הקדושים', ויש להבין מהו 'על ידי כהניך הקדושים'. וביאר ע"פ דבריו הקדושים של הרה"ק הרבי ר' מנחם מענדל מרימנוב זי"ע (דברי מנחם פר' וירא) על הכתוב (בראשית כב, י) 'וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת לשחוט את בנו', ולכאורה אומר 'וישלח אברהם את ידו' מיותר, דיסיפק לומר 'ויקח אברהם את המאכלת', ועוד יש להבין מדוע אצל המאכלת הוצרך לשלוח את ידו, מה שלא מצינו כן בכל הפעולות שעשה עד עתה כגון 'ויבן את המזבח' 'ויערוך את העצים' 'ויעקוד את יצחק בנו' 'וישם אותו על המזבח'.

אמנם ביאור הדבר כי אברהם אבינו ע"ה קידש וזיכך רמ"ח איבריו ושם"ה גידיו עד שהיו משיגים מעצמם את מצוות ה', והנה בשאר כל המצוות היו איבריו וגידיו של אברהם אבינו משיגים המצוה ורצים מאליהם לדבר מצוה, עד שמגודל דביקותו לא הרגיש תנועות האיברים כלל, רק אחר שקיים מצוות בוראו והעלה לעולה אז נתרשלו איבריו מחמת שכבר קיים המצוה, כי על השחיטה לא נצטוו כלל שלא נאמר רק 'והעלהו לעולה' וכבר העלהו ונפסק ממנו הזריזות, ואח"כ כשרצה לשחוט לא היה עוד

זריזות בהיד עד שהוצרך לעשות בכח, שלא רצה היד לאחוז המאכלת ולשחוט את יצחק, כי באמת לא נצטוו לעשות כן, אבל כיון שאברהם היה סובר שהוא מצווה לשחוט את יצחק לכן הוכרח לשלוח ידו בכפיה, וזהו 'ישלח אברהם את ידו, בעל כרחו, ולזה אמר לו הקב"ה 'אל תשלח ידך אל הנער', שלא תכופ את ידך, רק באמת 'אל תעש לו מאומה', כי כן הוא רצון ה' שלא לשחוט את יצחק ובדין אין היד רוצה לשחוט, ע"כ.

ולפי"ז ביאר רבינו, דהנה הכהנים הקדושים משרתי עליון העומדים לשרת בבית ה' נזדכך גופם בקדושה יתירה, עד שהיו ידיהם מחכימות ומשכילות והרגישו בכל דבר אם זהו רצון הבורא, ואחר שניצחו את היוונים וחיפשו בחורים ובסדקים למצוא פך שמן טהור, נמשכו ידיהם מאליהם אל פך השמן שבו נעשה הנס, ועי"ז ידעו בבירור שאכן זהו שמן טהור שלא שלטו בו ידי זדים, וזהו 'על ידי כהניך הקדושים', היינו שעל פי ידיהם של הכהנים הקדושים נעשה הנס, ע"כ.

וזהו 'שכל את ידיו', דהנה איבריו הקדושים של יעקב אבינו ע"ה נזדככו ג"כ כמו שנאמר אצל אברהם אבינו, ומאליו הרגיש שכך הוא רצון ה' להשית יד ימינו על ראש אפרים ולהקדימו לפני מנשה, שהיו ידיו מחכימות ומשכילות אל רצון ה'.

ועפי"ז אפשר לבאר מה שנאמר בפר' וישב (בראשית לו, יט-כב) 'ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלומות הלזה בא, ועתה לכו ונהרגוהו וגו', וישמע ראובן ויצילוהו מידם, ויאמר אליהם ראובן אל תשפכו דם השליכו אותו אל הבור הזה אשר במדבר ויד אל תשלחו בו למען הציל אותו מידם וגו', היינו כי ראובן ידע שאחיו השבטים הקדושים נזדככו איבריהם לעשות רק רצון ה', ולכן אמר לאחיו שאם הדבר בא להם בניקל הרי זה סימן שכן הוא רצון ה', כמו שאכן היה באמת רצון ה' כדי שלא ירד יעקב אבינו למצרים בשלשלאות של ברזל, אבל זאת ביקש מהם ראובן 'ויד אל תשלחו בו, היינו שאם לא יבוא להם בניקל לא ישלחו ידיהם בו בעל כרחם, למען הציל אותו מידם' דייקא, שאם אין זה רצון ה' לא יכריחו עצמם להשליכו.

עוד אפשר לפרש עפי"ז מה שנאמר בפר' מקץ כאשר ביקש ראובן מאביו שישלח עמו את בנימין (בראשית מב, לו) 'ויאמר ראובן אל אביו וגו' תנה אותו על ידי, וכן נאמר להלן שם (מב, טו-טז) 'ויאמר יהודה אל ישראל אביו וגו', אנכי אערבנו מידי תבקשנו, והוא על

דרך שנתבאר, שלפי שהיו איבריהם מזוככים לעשות רק רצון ה', על כן ביקשו בלשון זה דייקא, שאם יראו שידם נמשכת לזה המעשה הרי זה ראייה שכן הוא רצון ה'.

עוד יש לבאר עפי"ז דברי נעים זמירות ישראל (תהלים יח, כא) 'גמלני ה' כצדקי כבור ידי ישיב לי, ופירש"י לשון נקיות כמו 'ובר לבב', היינו שדוד המלך ביקש מהקב"ה שיגמול לו כצדקו על אשר התנהג בנקיות ולא שלח ידו לעשות שום דבר שאינו כרצון ה'.

עוד יש לפרש עפי"ז 'על חטא שחטאנו לפניך בתשומת יד', היינו שאנו מתוודים על מה שחטאנו ושלחנו ידינו לעשות מעשים שאינם כרצון ה', ואנו מקבלים על עצמנו שמכאן ולהבא יהיו כל מעשינו על פי רצון ה'.

(הרה"ח ר' אברהם ישעיה קליין הי"ד)

ראה דמות דיוקנו של אבי במרכבה

ויאמר ישראל אל יוסף ראה פניך לא פללתי והנה הראה אותי אלוקים גם את זרעך.

בייטב לב מבאר פסוק זה על פי הגמרא (סוטה לו, א) מובא ברש"י על הפסוק (בראשית לט, יא) ויבא הביתה לעשות מלאכתו, בפלוגתת רב ושמואל, חד אמר מלאכתו ממש, וחד אמר לעשות צרכיו עמה, אלא שנראית לו דמות דיוקנו של אביו וכו'. וזהו הכוונה 'ראה פניך לא פללתי' דהיינו שלא האמנתי שבמצרים ערות הארץ תישאר בקדושה ובצלם אלוקים, 'והנה הראה אותי אלוקים' שראית דמות דיוקני עת גירה עליך את הדוב - אשת פוטיפר, ועל ידי זה 'גם את זרעך', גם לרבות - זכית לראות בנים ובני בנים הולכים בדרך ד' ויראת אלוקים על פניהם, אדתה"ק.

ויש לומר באופן אחר קצת שהלא ידוע שיעקב אבינו הוא הצורה הרביעית שבמרכבה (עיין בראשית רבה פב, ב), ואולי זה המכוון דיוקנו של אביו, היינו אבינו שבשמים. 'שד"ל' ראשי תיבות 'דיוקנו של יעקב. גם יעקב ד'לת ש'במרכבה. זהו 'הראה אותי אלוקים', ועל ידי זה 'גם את זרעך'.

(מו"ה אלי רייכמן הי"ד)

רחל מתה ב"א חשון זאנעפ"כ היה הארץ מנוקבת ככברה

בעוד כברת ארץ לבא אפרתה. נאמרו בזה כמה פירושים, רש"י מפרש או מלשון מדה,

מעשה רב

'מי אלה' - שאינם ראויים לברך עליהם 'ברוך שפטרני'

וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה, ויאמר יוסף אל אביו בני הם אשר נתן לי אלקים בזה וגו' (בראשית מח, ט-י).

פעם שהה הרה"ק בעל קדושת ציון מבאבוב זי"ע בעיר אחת בש"ק פר' ויחי, ועיין שם בחומש עם פירוש על התורה, וראה שמפרש את הפסוק באופן כזה, שיעקב אבינו שאל את יוסף 'מי אלה', איך מגיע לחלק בני חלשים כל כך, מאדערנע קינדער, ועל זה השיב יוסף אל אביו 'בני הם אשר נתן לי אלקים בזה', כלומר הם נולדו לי כאן במצרים ערות הארץ, ולפי אנשי המקום גם זה נחשב לבנים טובים.

הקדושת ציון נודעזע מאוד למראה פירוש זה, היתכן לפרש כך על שבטי ק-ה מנשה ואפרים אשר יעקב אבינו אמר עליהם 'כראובן ושמעון יהיו לי, ואמר שהפירוש הנכון הוא אדרבה להיפך, יעקב שאל את יוסף 'מי אלה', איך זכית לבנים צדיקים וקדושים כאלו במקום כזה, ועל זה השיב יוסף 'בני הם אשר נתן לי אלקים בזה', הקב"ה נתן לי את הבנים הללו, ואני הרי זכית לראות אצל אבי איך מגדלים בנים בקדושה ובטהרה, ועל כן הגם שנוולו במצרים אבל נתגדלו בקדושה ובטהרה כראוי בדרך ישראל סבא.

נענה אחד מתלמידי של הקדושת ציון רבי, אכן זהו פירוש נפלא מאוד, אבל אין זה מתאים לפי פירש"י, כי רש"י מפרש 'מי אלה' מהיכן יצאו אלו שאינן ראויין לכרכה, השיב לו הקדושת ציון 'לא הבנת אל נכון את פירש"י, כוונת רש"י הק' הוא שהרי כל אב מברך בעת שנעשה בנו בן י"ג שנה ברכת 'ברוך שפטרני מענשו שלזה', וזה שאמר יעקב אבינו בראותו קדושת בני יוסף, וראה שלא טעמו טעם חטא מעולם, תמה ואמר 'מי אלה' שאינן ראויין לכרכה שמברך האב על בנו בהגיעו לגדלות 'ברוך שפטרני', מהיכן זכית לבנים קדושים כאלו, ועל זה השיבו יוסף 'בני הם אשר נתן לי אלקים בזה', וכיון שנתחנכו כמו שראיתי אצל אבי לכן זכו להישמר בקדושה עד כדי כך שאין ראוי לברך עליהם 'ברוך שפטרני' כיון שלא טעמו טעם חטא מעולם.

מדור חלק הדרוש

מתיקות התורה בדרוש ופולפול

לא מת יעקב עד שראה למ"ד רבוא מיוצאי חלציו

ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה, ויהי ימי יעקב שני חייו, שבע שנים וארבעים ומאת שנה (מז, כח).

במדרש (בר"ר פ"ר צו, א) למה פרשה זו סתומה מכל הפרשיות של תורה, אלא כיון שנפטר אבינו יעקב התחילה שעבוד מצרים על ישראל. דבר אחר למה היא סתומה מפני שסתם ממנו כל צרות שבעולם.

יש לומר דהנה פרשת ויגש מסתיימת (בראשית מז, כז) **וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גשן ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד, ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה, והנה ביערות דבש** (דרוש יב) כתב, לכך אמרו (מובא בקהלת יעקב ערך גחון) וי"ו דגחון תמן מת יעקב, כי ידוע מה שאמרו במדרש (ילק"ש ח"ב רמז תתצט) לא מת יעקב עד שראה שלשים רבוא, כי בפרשת שמות כתיב (א י) **ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו** בַמֵּאֲדָא, והיינו ששים רבוא, וכאן לא נאמר רק ויפרו וירבו 'מאוד' לבד, היינו שלשים רבוא.

יודע (מגלה עמוקות אופן קנו) כי ששים רבוא אותיות לתורה, דהיינו כנגד ששים רבוא מישראל, ולכן ישראל ראשי תיבות יש ששים רבוא אותיות לתורה ואם כן חציה של תורה דהיינו וי"ו דגחון כדאמרינן פרק קמא דקדושין (ג) הוא אחר שלשים רבוא אותיות דשם מת יעקב, כי לא היו ישראל יותר בעת פטירתו מן העולם, עכת"ד.

והנה ידוע הקושיא, דלכאורה הלא אותיות התורה היא רק שלש מאות אלף, והיאך אמרו ששים רבוא אותיות לתורה, וכתב **בזה הגה"צ המהרש"ם מבערזאן זצ"ל** (בהקדמה לשר"ת מהרש"ם ח"ב בהספד על אשת נעוריו), כי האנשים שהם יראים ושלמים, יש להם אחיזה באותיות התורה, מה שאין כן אלו שאינם במדרגה זו, יש להם אחיזה בגוילין, שצריך כל אות להיות מוקף גויל, אם כן עם ההיקף גויל לכל אות, יש ששים ריבוא אותיות, אבל אותיות התורה בעצמן היא רק שלש מאות אלף [נעתיק את לשונו הטהור: שמעתי בשם הגאון מליסא (בעל החות דעת) לפרש הפסוק (האזינו לב, מז) **"כי לא דבר ריק הוא מכס כי הוא חייכם"**, דהנה בתורה יש מקומות הכתובים באותיות, ויש ששים

ברבי עקיבא, ובכן יש לומר שבמיתת רבי עקיבא כשהאריך באחד אז תיקן החטא של יעקב אבינו שהפריד היחוד, ורבי עקיבא ידע שזהו העבודה שלו לתקן את יעקב אבינו משום הכי לא השתמש בשם תכ"ה והאריך באחד עד שיצתה נשמתו באחד.

והנה איתא בפרקי היכלות דבעשרה הרוגי מלכות לא נעשה מאומה כי באו תמורתן גולמי גופות אחרים, כמו לופינוס וחבריו, ועשו בהם כרצונם, וסבורים הם שדנו את אלו ובאמת נתחלפו באלה והם עלו מיד למעלה כמו שעלה אליהו בסערה.

זבעל שבט מוסר בספרו **מגלה צפונות** (פרשת תולדות) מביא בשם הרה"ק ר' חיים וויטל שיעקב אבינו היה **גלגול של אדם הראשון**, וזה מה שכתוב במדרש (בר"ר עו) שקראו ליעקב בחיר האבות, לרמוז שהוא נשמתו של אדם הראשון יציר כפיו של הקב"ה. וכתב שבזה יובן מאמר חכמינו ז"ל (תעמיט ה): **שיעקב אבינו לא מת**, לפי שכבר טעם טעם מיתה פעם אחת בהיותו אדם הראשון, ונתקיים בו כי עפר אתה ואל עפר תשוב ואין ראוי שיחזור למות עוד פעם, ומביא בשם המתנות כהונה שפנחס זה אליהו ולא מת, משום שכשהרג לזמרי יצאתה נשמתו ונכנס בו נשמת נדב ואביהוא ולפיכך חי לעולם שכבר טעם טעם מיתה.

ואפ"ל עם כל זה, לפי המגלה צפונות שיעקב אבינו לא מת משום שהיה גלגול של אדם הראשון ומת אז ואין מתים שתי פעמים, אבל יעקב אבינו לא הספיק לתקן החטא כשהפריד היחוד, ולא תקנו לגמרי כשפגע ביוסף וקרא ק"ש והוצרך להתגלגל ברבי עקיבא, ותיקונו היתה במיתת רבי עקיבא כשהאריך באחד, ובאו חכמינו ז"ל להודיענו שאפילו אז כשהיה סורקים את בשרו של רבי עקיבא במסרקות של ברזל ובו היתה נשמת יעקב אבינו אפילו אז לא **מת יעקב אבינו**, כפרקי היכלות דבעשרה הרוגי מלכות שרבי עקיבא היה אחד מהם נתחלפו הגופות של התנאים על גוים רשעים ורבי עקיבא עם נשמת יעקב אבינו בו עלה בסערה השמימה כמו אליהו הנביא, וגם אז לא מת יעקב אבינו כיון שכבר היה עם נשמת אדם הראשון.

(הרה"ח ר' שלמה זלמן ישראל הערשקא הי"ו)

יעקב אבינו לא מת משום שכבר מת כשהיה באדם הראשון, וגם ר' עקיבא גלגולו של יעקב לא מת

איתא בילקוט ראובני (ע' גלגול) בשם האריז"ל כי יעקב אבינו כששלח את יוסף אל אחיו בלא לוייה הפריד את היחוד, ואח"כ כשפגע ביוסף קרא ק"ש וייחד את השם, ועכ"ז לא הספיק והוצרך להתגלגל ברבי עקיבא.

יש לומר בזה עפ"מ דאיתא בזהוהר חדש (רות קא) **שעשרה הרוגי מלכות הם היו גלגול עשרת השבטים שפגמו במכירת יוסף**, והשטן קיטרג עליהם לקיים בהם שנאמר וגונב איש ומכרו מות יומת. ואיתא בספר גלנטי, שנשמת השבטים הוכרחו לצאת מגן עדן ולהתלבש בגופות של התנאים עשרה הרוגי מלכות.

ובגמרא בברכות סא: כשהוציאו את רבי עקיבא להריגה זמן ק"ש היה והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל והיה מקבל עליו עומ"ש, ואמרו לו תלמידיו עד כאן, אמר להם כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך אפילו נוטל את נשמתך אמרתי מתי יבא לידי ואקיימנו ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו, היה מאריך באחד עד שיצאה נשמתו באחד יצתה בת קול וכו'.

והחיד"א בפתח עינים (ברכות סא:) מביא בשם הרמ"ז לבאר הענין כי משה רבינו הרג את המצרי בשם תכ"ה, והסופי תיבות של את ה' אלוקיך הוא תכ"ה, ואילו היה רבי עקיבא מכוון בשם זה היה יכול להרוג את הרשעים שהוציאו אותו להורג, לכן כאשר ראו תלמידיו שהיה מאריך באחד ולא המשיך לומר ואהבת את ה' אלוקיך, שאלו אותו רבינו עד כאן, כלומר למה אתה מאריך באחד תמשיך לומר ואהבת את ה' אלוקיך שמרומז בו שם תכ"ה ותוכל להורגם ולהינצל מהם. על כן ענה להם רבי עקיבא כל ימי הייתי מצטער וכו', כלומר הן אמת שיש בידי להורגם בשם תכ"ה, מ"מ אין רצוני כי כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך אפילו נוטל את נשמתך אמרתי מתי יבוא לידי ואקיימנו וכו'.

זלזלי דמסתפינא יש לומר לפי"ז, כי כשחטא יעקב אבינו והפריד היחוד כנ"ל ורצה לתקנו כשפגע ביוסף וקרא אז ק"ש, אמנם לא הספיק לתקנו והוצרך להתגלגל

רבוא אותיות לתורה כדאיתא בקדמונים, ויש גם מקומות פנויים וריקנים בתורה, כמו בין חומש לחומש ובין פרשה לפרשה, ובין תיבה לתיבה ואות לאות, אבל באמת לא ריק הוא, כי גם זה מלא אותיות נסתרים וגנוזים שאינם נראים לעין החומרי, ויש נשמות ישראל הראויות להתדבק באותיות הכתובות, ויש שאינם ראויות להתדבק באותיות, ומכל מקום נמשכת חיותם ממקום הריק שבתורה, וזהו שאמר הכתוב "כי לא דבר ריק הוא מכך כי הוא חייכם", היינו שלא יאמרו שהמקומות הריקים שבתורה המה ריקנים בלא ענין מכוון, אלא "כי הוא חייכם", שהרבה נשמות ישראל שאינם ראויות כל כך, המה מתדבקים באותיות אלו במקומות הריקים, עכ"ד. ומוסיף לפרש ע"ז המהרש"ם את אמרו ז"ל (ירושלמי פאה פ"א ה"א) "ואם ריק הוא - מכך הוא ריק", רצונו לומר כי אתם הגורמים להיות כנגד מקום ריק בתורה, מפני מיעוט זכותכם שאינכם ראויים להיות דבוקים אלא במקום החסר. ובוזה מובן מה שאמרו חז"ל (תגינה כו.) 'כפלח הרימון רקתיך' (שיר השירים ד, ג) אפילו ריקנים שבך - מלאים מצות כרימון, היינו שדבקותם בתורה היא במקום הריקן בתורה, עיי"ש באריכות דבריו הנפלאים].

ולפי זה יש לומר, דכל זמן שיעקב אבינו היה קיים, היו שלש מאות אלף מיוצאי חלציו, והיה כולם יראים ושלמים, והיה אחוזים באותיות התורה, מה שאין כן אחר שמת יעקב אבינו, שנולדו עוד שלש מאות אלף עד שהיו ששים רבוא נשמות, הם לא היו כל כך מעולים שיהיו במדריגה שיכולין להתדבק באותיות התורה, רק בהגילין.

וזהו שאמר הכתוב 'ויפרו וירבו מאוד - ויחי יעקב', 'מאוד' פעם אחת היינו שנתרבו למנין שלש מאות אלף, ועל זה אמר המדרש שנסתם ממנו כל צרות שבעולם, שראה יוצאי חלציו כולם יראים ושלמים, אמנם כשמת יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם, שנולדו עוד שלש מאות אלף שהם החצי השני של השישים רבוא, שלא היו במדריגה ראויה כל כך להיות באותיות התורה רק בהגילין.

(הרה"ח ר' שמואל ישעי' פריעדמאן הי"ו)

או שהיה **זמן חום** שהארץ מנוקבת ככברה, או שהיה **רחוק**, והרמב"ן שם מביא פירושו רביעי.

ועל כולם יש להקשות, שהרי ידוע **שיום פטירתה של רחל אמנו הוא ביום י"א חשוון**, והאיך זה עולה בקנה אחד עם הפירוש שלא היה בימי גשמים אלא בימים שהארץ מנוקבת ככברה. ועוד קשה קושית הרמב"ן, שבמציאות אינו כל כך רחוק כמו שרואים בעינינו במציאות [והמשכיל לדוד מתרץ שנתכווצה הארץ]. ועוד יש להקשות למה עשה כן הקב"ה **שיעקב יאמר כל מי שהתרפים בידו ימות**, ועל ידי זה אכן מתה רחל במוקדם, הלא דבר הוא.

ואפשר לתרץ כל זה בעזשה"ת, דהנה ידועים דברי רש"י כאן והוא ע"פ מדרש, שכל זה נעשה בשביל שכשיגלו בני ישראל יעברו את מקום קבר רחל ותתפלל לגאולתם, ולכן עשה הקב"ה כך, ויעקב הבין כן שהיא על פי הדיבור, על ידי **שלש הבחינות א. עולם ב. שנה ג. נפש**.

עולם - שראה יעקב שאף שהיו סמוכין לעיר מכל מקום היתה נראה בעיניו כאילו יש עוד כברת ארץ ומהלך רב. **שנה** - הרי הזמן היתה בזמן גשם של ימי חשוון ומכל מקום היתה הארץ חם ומנוקבת ככברה, ובכל מקום שהלך היה כן סביבו, הרי הבין שרצון הקב"ה שיקבור את רחל שם. **נפש** - הרי הוא הוא שקילל את מי שהיתה לה התרפים ומדבריו נעשה שרחל מתה במוקדם, ומכל זה הבין יעקב שרצון הקב"ה שהיא תקבר שם.

וממילא לא קשה כל הנ"ל שבאמת היתה י"א חשוון, וכן באמת היתה סמוכה לעיר, ורחל לא היתה צריכה להיות נפטרת מן העולם, אלא שסיבב הקב"ה בעולם שנה נפש, והבין יעקב שכן הוא רצון השם שרחל תפעול למעלה ששייבו בנים לגבולם, אמן כן יהי רצון.

(הרה"ח ר' ישראל פעדער הי"ו)

‏ דבר בעתו ‏

‏ לברך הילדים בליל שבת בשתי ידיים ‏

מנהגם של ישראל לברך הילדים בליל שבת (אחד האבות ואחד הרבנים) אחר התפלה או בכניסה לבית, שאז חל השפע, וראוי להמשיכו על הילדים ביחוד, שאין בכחם להמשיך שפע במעשיהם, אבל על ידי גדול אמצעי משובח, הוא יורד וחל ונאחז ביותר בקטנים שעדיין לא טעמו טעם חטא, ועל ידיהם הוא מתפשט יותר, אבל גם הבנים הגדולים מקבלים ברכה מאבותיהם, ונכון הוא, ומניחין שתי ידיהם על ראשיהם, כמו שמצינו בכל המברכים, כדרך שנהג משה רבנו עליו השלום עין יפה (במדבר כו, כג), כך ראוי למברך לעולם, כי טוב עין הוא יברך (משלי כב, ט), וכן כהנים בברכת כהנים בשתי ידיים, וכך מצינו במלאכים ליל ערב שבת, שאמרו ז"ל (שבת קיט:) שמניחין ידיהם על ראשו של אדם כשמברכין אותו.

ומה שמצינו ביעקב אבינו עליו השלום

שברך אפרים ומנשה כל אחד ביד אחת, לא היתה עינו צרה חס ושלום, אלא מפני ההכרח הוצרך לעשות כן, כדי שלא להטיל קנאה ביניהם, מאחר שבאו לפניו בבת אחת לקבל ברכתו, ובדין היה שיקדים מנשה הבכור, אבל הוא חזר באפרים להקדימו, כמו שמפני כך שכל ידיו וישת יד ימינו על ראש אפרים (בראשית מה, יד) וגרם הקפדת יוסף, וכל שכן אם היה מקדימו לפני מנשה היתה הקפידת יותר בודאי, לכן נשמט מזה בכל האפשרות למעט הקפדה, זה דבר ברור לפי פשוטו של ענין. מלבד שבלתי ספק יש בו גם כן טעם על פי הסוד שלא רצה הקב"ה שיתברכו משתי ידיו (אולי מפני שצפה הקב"ה בירבעם ומה שגרים גדעון), לפיכך סבב הדבר באופן שיצטרך יעקב לברכם רק ביד אחת מפני השלום כאמור. וכן היה מנהג אבי מורי הגאון ז"ל, ולא כחסרי דעת שחושבין שיש קפידת לברך דוקא ביד אחת, וסוד הידים לברכה גדול. ואומרים המברכים, ישימך אלהים כאפרים וכמנשה, גם יברכך וגו', וכל אחד יוכל להוסיף ברכה משלו כפי צחות לשונו.

(סידור היעב"ץ - ליל שבת)

הוא מוסיף והוא מפרק

השר המשקים שכח בקשת יוסף להורות כי הישועה אינו בא מההשתדלות אלא מהקב"ה

במבוא לגליון פ' מקץ – חנוכה הרחיבו את הדיבור בעניינים יסודיים במדת הבטחון על פי הספה"ק מגלה עמוקות, ותוכן הדברים שאף כאשר נראה לעיני האדם שהכל מתנהל כראוי בדרך הטבע, אף אז זקוק הוא למדת הבטחון בהשי"ת ולא יסמוך על הטבע, והנני להוסיף בזה עוד מה ששמעתי בענין זה בסעודת רעוא דרעוין פ' וישב הענלי"ט מאת הגה"צ המפורסם פה מפיץ מרגליות רבי שלמה רובין שליט"א אב"ד ציעשנוב קרית יואל.

בסוף פ' וישב כתיב ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחו, וידוע מה דאיתא במדרש על זה אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו זה יוסף, ולא פנה אל הרבים ושטיי זכב, כיון שאמר יוסף לשר המשקים כי אם זכרתני והזכרתני נתוספו לו שני שנים, והמדרש צריך ביאור מה מלמדינו כאן, האם אסור לעשות שום השתדלות טבעית, והלא כלל הוא בידינו שחוב הוא על האדם לעשות עכ"פ איזה השתדלות.

זביאר הרב שליט"א על פי מה שכתב בספר **חובות הלכבות** (שער הבטחון פ"ד) וז"ל, וכן בעלי המלאכה והסחורה והשכירות מצווין לחזור על הטרף בהם, עם הבטחון באלהים כי הטרף בידו ורשותו, ושהוא ערב בו לאדם ומשלימו לו באיזו סיבה שירצה, ואל יחשוב כי הסיבה תועיל או תזיקהו מאומה, ואם יבוא לו טרפו על פנים מאופני הסיבות אשר התעסק בהן, ראוי לו שלא יבטח על הסיבה ההוא וישמח בה ויוסיף להחזיק בה ויטה לבו אליה, כי יחלש בטחונו באלהיו, אך אין ראוי לו לחשוב כי תועילנו יותר ממה שקדם בדעת הבורא, ואל ישמח בהידבקו בה וסיבובו עליה, אך יודה הבורא אשר הטרופו אחר יגיעתו ולא שם עמלו וטרחו לריק, כמו שכתוב (תהלים קכב ב) יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך עכ"ל.

הרי לן מזה שעל האדם להתעסק בהשתדלות לכל עניינו, אבל בה בזמן לא

יבטח על ההשתדלות שמזה יבא לו הצלחתו, אלא יבטח בה' שאחר שהוא מילא חובתו בהשתדלותו יבא לו מבוקשו מאיזה סיבה שירצה, ואחר כך כשוראה ברכה בעמלו ואכן ההשתדלות עשתה פרי, אז יודה להשי"ת שלא שם עמלו לריק והצליחו מעשיו.

לפי"ז יש לומר שמשום הכי סיבב הקב"ה כן שהשר המשקים ישכח מכל הענין כדי להורות יסוד גדול זה בענין בטחון בה', שאף שעל האדם מוטל החובה לעשות השתדלות, אין לזה שום קשר עם התוצאות, שעיקר הברכה באה מאת הקב"ה ולא מכח הפעולה הגשמית שעשה האדם לצורך השתדלות, לכן שכח השר המשקים מה שביקש ממנו יוסף ללמדינו דעת שלא ההשתדלות הביאה את הישועה אלא הקב"ה הביאה, ואף שמילא את חובתו בעשיית ההשתדלות, באה הישועה מאת הקב"ה בשעה ובזמן הקצוב לך. אמנם אחר כך כשהגיע הזמן המיועד לישועתו אז נזכר בו השר המשקים, ולא היתה השתדלותו של יוסף הצדיק לריק, ומזה אנו למדים החלק השני הנ"ל שאחר הבטחון בה' וההשתדלות עושה פירות, אז יש להודות להשי"ת על זה גופא שהצליחה השתדלותו.

(הרה"ח ר' חיים נחום וערצבערגער הי"ו)

[אמר העורך, חסתי על פנינה יקרה בענין זה ממש ששמעתי אף אני מאת הגה"צ הנ"ל בשיחתו היומית לפני בחורי חמד ביום א' דחנוכה הענלי"ט, והנני להעלותה על הגליון כתוספת על הנ"ל להנות בהם בני אדם.

אמר בשם זקיני הגה"צ ר' שלום יחזקאל שרגא רובין זצ"ל מציעשנוב, שמצא בכתבי אביו הגה"צ ר' ארי' לייבוש זצ"ל מטאמאשוב דבר נחמד דמתאמרא משמי' ד'הגה"צ אדמו"ר מסאטמאר שליט"א – ה"ה רביה"ק

מייע רעיונות פליען ארום
 וייאזי קען אן דיי מסודר'די אונקליען אן דאקומענטיין!
מונר בקופיא
 אייער פריואטע ריקארדינג אוצר
 929.322.1414

מסאטמאר זי"ע, והיא פלאי היאך שמאמר זה עשתה כנפים באותן הימים וחצתה גבולות להתפשט במדינת פולין הרחוקה.

בפ' שמות כתיב ותרד בת פרעה לרחוץ וגו' ותרא את התיבה וגו' ותאמר מילדי העברים זה, ודקדק רבינו ז"ל מנא ידעה באמת שהוא מילדי העברים, הכי אי אפשר שהיה זה איזה איש מצרי שהשליך את הילד לתוך המים, והשנית צריכין להבין מה באמת היתה כוונת יוכבד במה שהשליכה את הילד בתיבה לתוך המים, הלא באופן זה אי אפשר לחיות יותר מזמן מועט, ולמה לא ניסתה להשתדל באיזה הצלה אחרת.

זענה רבינו שקושיא חדא מתורצת בחברתה, שבני ישראל השלמים במדת האמונה ובטחון בהשי"ת, כך דרכם שאינם בוטחים בההשתדלות שעושים, אלא עושים מה שמוטל עליהם לעשות כי כך גזר היוצר יתברך, ועיקר הבטחון הוא על השי"ת שייגמור בעדם לטובה, לכן השליכה יוכבד את הילד לתוך המים כדי לעשות מה שבידה לעשות להצילו עכ"פ לאיזה שעה מועטת, ומשם ואילך השליכה יתבה על השי"ת שיציל את הילד בכחו הגדול, וכשראתה בת פרעה כך הבינה תיכף שבודאי מילדי העברים זה, שרק בני ישראל מאמינים בני מאמינים יכולים לעשות כדבר הזה. והיא ג"כ כענין הנ"ל שבני ישראל עושים השתדלות, אבל הבטחון שמים בהשי"ת ולא בפעולות בני אדם].

הוספה בענין שם רא"ה

בגליון פ' וישב כתב הרה"ח ר' אברהם ישעי' קליין הי"ו כמה רמזים נאים בפרשה על פי האגרא דפרקא (רמז מד) שהשם 'ראה', השם הס"ט מע"ב שמות הוא מסוגל למי שתועה להגיע אל דרך הישר, וכתב עפי"ז ששם זה מרומז בפסוק א'פוא ה'ם ר'ועים, ועוד רמזים.

והנני להוסיף שיש לפרש עפי"ז הפסוק ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, את הברכה אשר תשמעו, שעל ידי השם 'ראה' יהיה לכם ברכה לדעת את הדרך אשר תלכו בה מבלי לתעות.

(הרה"ח ר' חיים בער אדלער הי"ו)